

Elene Cacanidze

*İvane Cavaxişvili adına Tbilisi Dövlət Universiteti;
Vətəndaş İntegrasiyası və Millətlərarası Əlaqələr Mərkəzi*

Uşağın koqnitik inkişafına ikidilli təsir

Abstrakt

Qarşıdakı məqalənin məqsədi oxucunu ikidilli inkişaf əlaqədar problemlərlə və bu məsələ ilə əlaqədar fikirlərlə tanış etməkdir. Məqalədə dil inkişafı ilə əlaqədar biheviyistik, koqnitik və konstruktiv nəzəriyyələrə baxılır. Bu elə bir məsələdir, hansılar birbaşa ikinci dilin öyrənilməsi ilə və fərdi koqnitik inkişaf əlaqədardır. Giriş hissəsində qısaca ikidilliliyin mənasını və onun növlərini müəyyənləşdiririk. Əsas hissə ikidilli məsələnin koqnitik inkişaf əlaqədar məsələsinə aiddir və ikidilli təhsilin effektivliyinə səbəb olan amilləri təhlil edirik. Yekun şəkildə, ikidilli təhsilin fərdi özünügerçəkləşdirmə və koqnitik inkişaf əlaqədar əhəmiyyətini təqdim edirik.

Bilinqvizm və ikidilli təhsil 20-ci əsrdə qaynar müzakirələr mövzusu olmuş və qloballaşma prosesinin ardınca öz aktuallığını saxlayır və cəmiyyətdə daha geniş marağa səbəb olmuşdur.

İkidillilik açılan sərhədlər, asanlaşdırılmış inteqrasiya, yaxşılaşdırılmış həyat şərtləri, genişləndirilmiş nəzər və bir çox cəlbədicə nəticələrlə bu gün xarici dillərin biliyi ilə assosiasiya yaradır. Bilinqvizm terminin tədqiqi sahələrinə əsasən çoxlu izahatları var. İlk növbədə, fərdi və sosial bilinqvizmi/multilingvizmi bir-birindən ayırmaq lazımdır. Sosial bilinqvizm, sosial-lingvistikanın öyrənilmə məsələsi çoxmillətli dövlət üçün xarakterikdir (məs. Belçika, İsveçrə, Afrika ölkələri). Bilinqvizm isə, fərdi hadisə olaraq, koqnitik psixologiyayı, eləcə də psixolingvistik sahəsini və pedaqogikanı öyrənir. Fərdi bilinqvizm şəxsiyyətin ikinci dildə səriştələrini əks etdirmə halıdır. Bu terminin izahatında da alimlər arasında tam razılıq yoxdur. Bəziləri hesab edirlər ki, ikidilli – ikinci dildə bir neçə söz demək bacarığı olan adamdır, digərləri hesab edirlər ki, iki dili eyni səviyyədə bilən şəxsiyyətdir (Blumfild, 1993).

Dil inkişafı bilinqvizmin inkişafının hər iki təhlil edilən (sosial/fərdi) növü ilə

əlaqələndirilir, onlar birlikdə yaşayır və bir-birini tamamlayırlar. Amma məqalə çərçivəsində daha çox koqnitik inkişaf əlaqədar fərdi bilinqvizmi təhlil edirik.

Dilin inkişafı (biheviyistik, koqnitik və konstruktiv nəzəriyyələr)

Dil özlüyündə inkişaf etmir, o birbaşa uşağın fiziki, emosional, koqnitik aspektləri ilə əlaqədardır, uşağın dil inkişafı uzunmüddətli mürəkkəb bir prosesdir və müvafiq sosial mühiti və mədəni fonu nəzərdə tutur.

Dilin mənimsənilməsi yalnız müəyyən sözlərin və qrammatik strukturların biliyi ilə əhatə olunmur, bu prosesdə həm fonoloji hissə, eləcə də semantik aspekt iştirak edir (Voud 1988).

Dilin inkişafının əsasını təşkil edən mexanizmin ayırd edilməsi təkcə 21-ci əsrin problemi deyil. Əvvəllər də bu məsələ diskussiya mövzusu imiş və zamanında məşhur dilşünaslar Humboldt və F.De Soser də məsələ ilə maraqlanırmışlar. Dilşünaslıqdan başqa, bu məsələ ilə psixologiyada da maraqlanırdılar, çünki dilin inkişafı birbaşa uşağın koqnitik inkişafı ilə əlaqədardır (M. Kurdiani, Mühazirə kursundan, 2007).

Psixologiyada qeyd edilən məsələ ilə əlaqədar biheviyistik, koqnitik və konstruktivist nəzəriyyələr məlumdur.

Skinnerin dilin inkişafı nəzəriyyəsi yaxşı məlumdur, nəzəriyyə 1957-ci ildə formalaşdırıldı və dilin tədrisi məsələsi ilə əlaqədar biheviyistik yanaşmanı ifadə edirdi. Skinnerin nəzəriyyəsi strukturist Leonard Blümfildin "Dil nəzəriyyəsinə" əsaslanır (Blümfild, 1933). Blümfild öz işində dilin tədrisi prosesində təfəkkürün əhəmiyyətini tamamilə təkzib etmədi, amma hesab edirdi ki, dilin formalaşma prosesində semantik assosiasiya əhəmiyyətsizdir. Onun fikrincə, uşaq digər gündəlik fəallıqlar kimi dili də imitasiya yolu ilə öyrənir.

Skinnerin nəzəriyyəsinə əsasən, uşağın dil inkişafı stimulla və möhkəmləndirmə ilə əlaqədardır (yəni, əgər uşağa sözlə stimulla verilsə, bu söz şərti olaraq hər hansı bir əşya ilə əlaqədardır və ehtimal ki, möhkəmləndiriləcəkdir).

Biheviyistik psixoloqlar hesab edirdilər ki, dilin formalaşması üçün üç şərt vacibdir: təkrarlama, yamsılama və öyrənmə, yəni uşaqlar eşitdiklərini öyrənirlər (Al-Cesar, 2009).

Tezliklə psixologiyada bu yanaşmaya əks fikir yarandı. Koqnitivistlər biheviyistiklə qarşılaşdılar və onlar hesab edirdilər ki, tədris prosesində təkcə imitasiya kifayət etmir. Koqnitik psixologiya dilin inkişafı prosesində semantikanın rolunu irəli sürür və qeyd edirdi ki, uşaqda doğulduğundan dili öyrənmək potensialı var (Raqi, 2007).

Noam Çomski bu halı dil qazanma aləti adlandırır və hesab edirdi ki, uşağın anadan gəlmə məlumat üzərində işləmək və daxili strukturları yaratmaq qabiliyyəti var /language acquisition device/ LAD (al-jeaseri, 2009).

Dilin qazanılmasının anadan gəlmə bacarığı sayəsində uşaq hələ dinləmədiyi sözləri söyləyə və qrammatik strukturları formalaşdırma bilər. Məsələn, bildiyimiz kimi, ingilis dilində qaydalı və qaydasız fellər var, onların formaları da fərqli şəkildə düzəlir. Uşaq qaydasız fellərin qaydalı formalarını düzəldir: comed - came-in əvəzinə, breaked - broke-in əvəzinə və s. Eləcə də, uşaq dilin mənimsənilməsinin başlanğıc mərhələsində cümlə qurmaq üçün hissələrə bölünmüş

sözlərdən istifadə edir, dilşünaslar da qeyd edirlər ki, bu bölgü heç də məntiqsiz deyil (Melikişvili, 2011). Məsələn, uşağın belə bir sözlərini təhlil edək:

1. fincan	stəkan
2. bayram	libas
3. Məryəm	çanta
4. papaq	kətil
5. Qiorqi	top

Verilən ifadələr üzvlərə ayrılmışdır və səthi səviyyədə onlar eynidirlər (isim+isim), lakin qeyd etmək lazımdır ki, onlar məntiqi baxımdan bir-biri ilə əlaqədardırlar və dərin semantik istiqamətləri ötürürlər:

1. Sinonim əlaqəsini (məsələn, fincan və stəkan)
2. Təyinedici (ola bilsin ki, assosiativ) münasibət (bayram libası; libas – bayram üçün...)
3. Mənsubiyyət (Məryəmin çantası)
4. Yeri (papaq kətilin üstündədir)
5. subyekt-obyekt münasibətini (Qiorqi topa oynayır).

(Qamğrelidze, 2003).

Nəzərdən keçirilən misalların əsasında görünür ki, uşaqda elə əvvəlcədən dilin mənimsənilmə göstəriciləri vardır. O, müşahidə və analiz nəticəsində kommunikasiyaya qoşulmağı bacırır.

Eləcə də ikinci dilin mənimsənilmə məsələsini konstruktivizm nəzəriyyəsi təhlil edir. O, əsasən Vıqotski və Piajenin əsərlərinə əsaslanır. Vıqotski hesab edirdi ki, dilin mənimsənilmə işində sosial rol böyükdür; uşaq həmyaşıdları ilə kommunikasiya və interaksiya ilə öyrənir (Tabatadze, Şubitidze, 2011).

Vıqotski hesab edirdi ki, dil və təfəkkür bir-birindən asılı olmayaraq və eyni zamanda inkişaf edir. Sonda onlar birləşdirilir və inteqrativləşdirilir.

Dilin mənimsənilmə prosesi ona bilavasitə sosial-mədəni mühitlə bağlı idi, bu da dilin mənimsənilməsi və təfəkkürün inkişafı nöqtəyindən fərqli fərqlərə səbəb olurdu.

Eləcə də təfəkkürün inkişafında dilin böyük rolunu isveçrəli psixoloq Jan Piaje də ayırır. Vıqotskidən fərqli olaraq, koqnitik inkişaf üçün sosial mühitin əhəmiyyətinə az diqqət verir. Eləcə də hesab edir ki, əvvəlcə insanın koqnitik

inkışafı prosesi gedir və buna uyğun olaraq dil də inkışaf edir (uşaqda yaş-koqnitik təsnifatı).

Sosial-mədəni nəzəriyyənin yayılmasında Mixail Baxtinin xidməti böyükdür. O düşünürdü ki, dillərdən hər biri sosial-ideoloji fenomendir və gündəlik həyatda yalnız sosial interaksianın nəticəsində yaranır. Onun üçün dilin mənimsənilmə prosesində sosial, mədəni və siyasi kontekst vacib idi.

Təhlil edilən nəzəriyyələr dilin inkışaf məsələsini hərtərəfli analiz edirlər. Onlardan hər biri konkret, fərqli tərəfdən problemin mahiyyətinə yanaşırlar. İnsanın əqli göstəriciləri bir çox hallarda o qədər geniş olur ki, nəinki bir dilə sahib olur, hətta eyni zamanda iki və ya artıq dildə danışa bilər.

İkidillilik və koqnitik inkışaf

İkidilli/bilinqual insanın iki dil sistemi var və onlardan fəal şəkildə istifadə edir. İkidilli insanlar bu dillərdə ünsiyyət qurur və əksər hallarda, daha dərin səriştələri olur.

Dil sistemlərinin formalaşması insanın koqnitik inkışafı ilə əlaqədardır.

Hər hansı bir əlavə xarici dilin öyrənilməsi insanın idrakına təsir göstərir, onun fəallığını dəyişdirir və fərqli nəzəri formalaşdırır.

Cəmiyyətdə ikidilliliyin koqnitik inkışafa necə təsir göstərməsi problemi aktualdır. Alimlər və tədqiqatçılar cəmiyyətdə baş qaldıran suallara uyğun müşahidələrlə və araşdırmalarla cavab verməyə çalışırlar.

Amma qeyd etmək lazımdır ki, tədqiqat hər zaman dəqiq olmayacaqdır, çünki təkdillilə və ikidillilə qrupların dəqiq seçimi yoxdur. Onlar bir-birlərindən fərqlənə bilərlər, həm sosial vəziyyətlə, eləcə də dil səriştəsindən başqa, digər koqnitik göstəricilərlə də.

Təxminən 1960-cı ilə qədər birmənalı hesab edilirdi ki, koqnitik inkışaf üçün ikidillilik mane olan amildir və ikidillilərə ikili şəxsiyyət kimi baxılırdı. Sonra, zamanla bu məsələ ilə əlaqədar fikir dəyişdi. Bu dəyişiklik bir dəfəlik olmadı, çünki dünya miqyasında keçirilən bir sıra tədqiqatlara əsaslanırdı. İkidilliliyin həm bitərəf, eləcə də müsbət nəticələrini göstərən tədqiqatlar var.

Məsələn, Cons (Cons, 1959) Uelsdə 10-11 yaşlı 2500 şagirdlə tədqiqat keçirdi və nəticəyə

gəldi ki, təkdillilərlə koqnitik cəhətdən daha inkışaf etmişlər, nəinki ikidillilərlə, amma tədqiqatının etibarlı olmadığını özü etiraf edib bildirdi ki, tədqiqat zamanı koqnitik inkışafa təsir göstərən xarici amilləri nəzərə almamışdı. O, şagirdlərin sosial-iqtisadi vəziyyətlərini nəzərə almamışdı, bu amilin nəzərə alınması ilə sonralar məlum oldu ki, ikidillilərlə və təkdillilərlə arasında əqli inkışaf baxımından fərq var (Beyker, 2010).

Eləcə də ikidilli təhsillə əlaqədar nəzəriyyələr var və onlar da onun müsbət effektini təkzib edirlər. Bu tərəfdən „tarazlıq nəzəriyyəsi“ məlumdur, bunun əsasında da iki fərqli dil tərəzi qabları ilə müqayisə olunur, onlardan biri ikincinin hesabına ağırlaşır, yəni bir dildə insan nailiyyət əldə etdikdə, bu ikincinin kiçildilməsinə səbəb olur (Beyker, 2010).

İkidillilərin diqqətlərini daha yaxşı cəmləşdirmək bacarıqlarına baxmayaraq, müəyyən hallarda onların arasında dilləri qarışdırmaq problemi müşahidə olunur, bir dildən ikinci dilə keçid şərtlərində. Bu hal dillər arasında çevirmə adı ilə tanınır, onu eləcə də „kodun dəyişdirilməsi“ adlandırırlar (Bialstok, 2007). Linqvistikada kod konkret dillə və ya dialektlə əlaqədardır (Voud, 1988).

İkidillilik mövzusunun təhlilində valideynlər tez-tez dillərin qarışdırılması məsələsi ilə maraqlanırlar, çünki həqiqətən də onlar oxşar problemlə qarşılaşır, uşağın nitq pozuntuları probleminə yardım üçün psixoterapevtlərə müraciət edirlər. İkidilli uşaqlarda dillərin qarışdırılması, düzgün olmayan qrammatik strukturların quruluşu və b.a. „dil salatı“-nın hazırlanma halları müşahidə olunur.

Məsələn, uşaq rus və gürcü dillərində danışarsa, o zaman „მე მიხვდა წყალო“ əvəzinə „მე მიხვდა вода“ deyə bilər və ya „მე მიხვდა ...“ deyib dayana bilər, çünki təsviri şüurunda olan uyğun sözü yadına sala bilmir (F. De Sosyur). Eləcə də belə bir hallar var ki, rusdilli uşaq düzgün olmayan kombinasiyalardan istifadə edir: „დაჯობ-დაჯობო + садись“ və ya „ჩქარეე-ჩქარა+ სკოპეე“ (Melikişvili, 2011).

Psixoterapevt (N. Meparışvili) hesab edir ki, oxşar „dil salatının“ düzəldilməsi uşaqda stres vəziyyətini yaradır, amma bu hər zaman olmur

və müvəqqətidir və düzgün yanaşma və yardım halında asanlıqla dəf edilir.

Stres ümumiyyətlə, ikidilliliyin ayrıca xüsusiyyəti deyil və hamı üçün fərdi haldır. Bundan başqa insan başqa vəziyyətlərdə də stres yaşaya bilər. Əgər dilin mənimsənilməsi prosesində dərslin düzgün texnologiyası seçilsə və motivasiya ayrılarsa, dillərin qarışıq düşməsinə də yer olmaz.

Bir dildən ikinci dilə keçidə gəldikdə isə, müəyyən vəziyyətlərdə bu fakt normal və qəbuledici ola bilər, məsələn, ikidilli insan ikidillilərin əhatəsində olduqda və hər iki dildə söylənilən sözləri başa düşdükdə, bu hal heç bir əlverişsizliyi yaratmır.

Amma elə bir hallar da var ki, ikidillilərin özləri ikinci dilə keçid zamanı narahatçılıq hiss edir və bunun üçün bəzən üzr də istəyirlər. Xüsusilə də belə bir fakt əhəmiyyətlidir ki, bir çox hallarda dillərin keçidi ilə əlaqədar təkdillilərin münasibətləri mənfi olur. Onlar hesab edirlər ki, buna səbəb hər iki dildə aşağı səriştənin olmasıdır.

Dillərin keçidi təsadüfi proses deyil, bir çox hallarda, bilərəkdən baş verir və təfəkkürün nəticəsidir. İkidilli üçün dillərdən biri əsasdır (amma, hər iki dil sistemini ayrı-ayrılıqda istifadə edə bilən ikidillilər də var – onlar mükəmməl ikidillilərdir) və həmin dildə də qrammatik konstruksiyaları düzgün qurur. Bu dili alimlər matrisa dili adlandırırlar (Ditrix, 2007) Alimlər hesab edirlər ki, dillərin keçid məsələsi yalnız linqvistik problem deyil, eləcə də sosial münasibətləri (həmsöhbətlərin dairəsi), psixoloji vəziyyəti və motivasiyalı amili əhatə edir.

Təhlil edilən ikidilli təhsil və koqnitik inkişaf əlaqədar bitərəf və mənfi amillərdən başqa tədqiqatlar da mövcuddur ki, onlar da ikidilliliyin müsbət nəticələrini göstərir və eyni zamanda etibarlılığı ilə seçilirlər.

1962-ci ildə Lambert və Pil tədqiqat keçirdilər, bunun əsasında da təyin etdilər ki, ikidillilik uşağın koqnitik inkişafına mənfi təsir göstərmir, əksinə insanın şüurunun inkişafına dəstək verir (Beyker, 2010). Qeyd etmək lazımdır ki, bu tədqiqat etirafını tapdı, çünki təkmilləşdirilmiş metodologiyası və etibarlı olması ilə seçilir.

Eləcə də Postdam universitetinin ikidilli tədqiqatçıları De Blazer və Milan universitetinin professoru Yubin Abutaleb müşahidələr və tədqiqatlar nəticəsində dərslərin prosesində ikidilliliyin xoş nəticələri ilə əlaqədar nəzəriyyə formalaşdırdılar.

Onlar hesab edirdilər ki, insanın beyni iki və ya artıq dil sistemini „sığıdırmağa“ və onu gerçəkləşdirməyə hazırdır. Dilin tədrisi beyni məşq etdirir və onun fəaliyyəti qabiliyyətinə uzun müddət imkan yaradır.

Bialistokun son tədqiqatları da (Bialistok, 2007, 2009 / 2010) təkdillilərə nisbətən ikidillilərin çətin zehni məsələlərin həlli prosesində açıq şəkildə üstünlüklərini göstərir (məs. „Saymon tapşırığı“, „Gözün reaksiya göstərməsi tapşırığı“...).

Bialistokun tədqiqatlarının əsasında, təkdillilərə nisbətən ikidillilər qarşıya qoyulan məsələnin mürəkkəb hissəsini daha sürətlə və mütəşəkkil şəkildə həll etməyi bacarırdılar. Amma qeyd etmək lazımdır ki, tapşırığın digər hissələri ilə əlaqədar nəticələr eyni idi.

Bialistokun tədqiqatları da göstərdi ki, ikidillilərin beyində prosesləşdirmə, nəzarət və kateqoriyalara ayırma qabiliyyəti təkdillilərə nisbətən daha erkən yaşlarında inkişaf edir və yaşlaşdıqda onlar bu bacarığı daha uzun müddət saxlaya bilirlər.

İkidillilərin üstünlüyü ondadır ki, fərqli anlayışlara və əşyalara diqqətlərini cəmləşdirə bilirlər, buna görə də onlar daha mücərrəd təfəkkürlə xarakterizə olunurlar, bu da koqnitik inkişafın yüksək səviyyəsinə uyğun olur.

İkidilliliyin effektivliyinə səbəb olan amillər

Verilən tədqiqatların icmalı birmənalı şəkildə inandırır ki, ikidilli təhsil əqli inkişafın və nailiyyətin əldə edilməsinin effektiv vasitəsidir.

İkidillilik insana daha çox müsbət nəticə gətirə bilər, nəinki mənfi. Müəyyən hissədə onunla əlaqədar stereotiplər də dəyişmişdir. 21-ci əsrdə dillərin öyrənilməsinə zərurət yaranmış və peşəkar nailiyyət əldə etmək üçün əsas şərt olmuşdur.

İkidilli tədrisin daha çox effekt verməsi üçün ümumiyyətlə, tədris və mənimsəmə prosesinə təsir göstərən amillər nəzərə alınmalıdır.

1. İlk növbədə, ikidilli təhsilin əsas məqsədi uşağın əqli inkişadı, dünyagörüşünün genişlənməsi, dünya mədəniyyətinə qarşı açıqlığı olmalıdır.

2. İkidilli təhsilin yaxşı nəticə verməsi üçün mütəxəssislər tərəfindən peşəkar tədris metodologiyası işlənilib hazırlanmalıdır.

3. İkidilli təhsil tətbiq olunduqda uşağın ana dilində səriştələrinin, onun psixoloji hazırlığının və yaş xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması da yaxşı olardı (N. Məparışvili).

4. İkidilli tədrisin effektivliyinə eləcə də motivasiya və gerçəkləşdirmə imkanı da səbəb olurlar (Tsreteli). Əgər uşağın ikinci dilin tədrisi ilə əlaqədar motivasiyası yoxdursa, o zaman yaxşı nəticə göstərə bilməyəcəkdir. Eləcə də öyrənilən dilin gerçəkləşdirilməsi vacibdir ki, ikidilli yenə də birdilliyə çevrilməsin (məsələn, Gürcüstanda yaşayan etnik azərbaycanlılar üçün gürcü dilini öyrəndikləri şəraitdə o fakt vacibdir ki, onların bu dili mövcud sosial mühitdə öyrənmək imkanları vardır.)

Verilən amilləri ümumiləşdirmək üçün ikidilli təhsil intuitiv hal deyil, yaxşı hazırlanmış və mütəxəssislər tərəfindən planlaşdırılmış proses olmalıdır.

Nəticə

İstifadə olunan ədəbiyyat:

- Al-Caser, 2011 - Abdulrahman.I, Al-Jasser, PSYCHOLINGUISTIC THEORIES OF LANGUAGE ACQUISITION AND THE SAUDI LEARNER OF ENGLISH masala mopovebulia veb-gverdidan:: www.freetechebooks.com/file-2011/language-acquisition-theories-page2.html 15/06/2011
- Baqauri, 2010 – İ. Baqauri, „İkidilliliyin inkişafına təsir göstərən amillər və ikidilli təhsil“. İkidilli təhsil jurnalı, N4.
- Beyker, 2010 - K. Beyker, İkidillilik və ikidilli təhsilin əsasları; Tbilisi, Saimedo, 2010.
- Bialistok, 2007 - Bialistok.E, Cognitive Effects of Bilingualism: HowLinguistic Experience Leads to Cognitive Change, International Journal of Bilingual Education and Bilingualism,Volume 10,Issue 3. 2007.
- Bialistok, 2010 - Bialistok.E., International Journal of Bilingual Education and BilingualismVol. 13, No. 5, September, 2010.
- Qamğrelidze, 2003 – T. Qamğrelidze və digərləri. Dilşünaslığa giriş kursu, Tbilisi, TDU nəşriyyatı, 2003.
- Ditrix, 2007 - Dietrich.R, *Psycholinguistik*. 2.Auflage.Verlag J.B.Metzler.Stuttgart, 2007.
- Voud, 1988 - Wode. H, Einfuerung in die Psycholinguistik. Max Hueber Verlag, 1988.
- Sosür, 2010 - F. De Sosür, Ümumi dilşünaslıq kursu (M. Kurdiyaninin mühazirə yazılarına əsasən).
- Tabatadze, Şubitidze, 2010 – Ş. Tabatadze, İ. Şubitidze, „İkinci dilin tədrisi və mənimsənilmə nəzəriyyələri“ İkidilli təhsil jurnalı, N4.

Təhlil edilən tədqiqatlar və nəzəriyyələri nəzərə almaqla, ikidilli təhsil effektiv və düzgün metodologiya ilə həyata keçirildiyi halda, uşağın koqnitik inkişafına yalnız və yalnız müsbət təsir göstərir (təkcə uşağa deyil).

Çox sayda dillərin olması rəngarəng mədəniyyətə səbəb olur, mədəniyyət isə fenomendir və insan onda yaşayır və onda öz potensialını gerçəkləşdirir. Müxtəlif mədəniyyətləri anlamaqda isə mediator rolunu dil üzərinə götürür. Vilhelm Fon Humboldt dili insanın şüurunun əsas nailiyyəti hesab edirdi. Dil insanın şüuru və təfəkkürü ilə yaxındır, mədəniyyət və insanın mənəvi aləmi arasında sıx əlaqəni təmin edir. Dil – ifadə etmə və özünügerçəkləşdirmə vasitəsidir.

21-ci əsrdə yalnız hərtərəfli inkişaf etmiş, intellektual, azad və yaradılıcılıqla düşünən insanlar rəqabət qabiliyyətinə malikdirlər. Uğurlu karyeraya gedən yol isə ikidilli / çoxdilli təhsildən keçir.

Şubitidze, 2010, - İ. Şubitidze, İkidilliliyin koqnitik və sosial üstünlükləri, İkidilli təhsil jurnalı, № 3.

İnternet-resurslar:

Baqauri, (2010 – İ. Baqauri, “Dilin inkişafına təsir göstərən amillər və ikidilli təhsil” [online] Bilingualeducation.

Ragi, 2006 - Ragg, M.(2006) ‘Gehirn und Geist: Mehrsprachigkeit macht schlau’[online].Reticon Available:http://www.reticon.de/nachrichten/gehirn-und-geist-mehrsprachigkeit-machtschlau_1240.html. [Accessed 30 April 2011]

Available:<http://bilingualeducation.ge/articles/id/69> . [Accessed 16 Juni 2011]

Tabatadze, 2010 – Ş. Tabatadze, İ. Şubitidze, (2010) “İkinci dilin tədrisi və mənim sənilmə nəzəriyyələri” Available: <http://bilingualeducation.ge/articles/goto/2010-1>. [Accessed 6 Juni 2011]

Şubitidze, 2010 - Shubitidze,I. (2010) ‘İkidilliliyin koqnitik və sosial üstünlükləri’.A Available: <http://bilingualeducation.ge/articles/id/11>. [Accessed 30 Juni 2011]

Elene Jajanidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University; CCIIR

The influence of the bilingualism on the cognition of the Child Development

ABSTRACT

The aim of Present article is to introduce to the society the problems connected with the lingual development of bilingualism and considerations regarding the issue. There will be discussed the theories connected with lingual development of behavioral, cognitive and constructional theories. These issues are in a direct connection with the study of the second language and a person’s cognitive development . We’ll briefly review the main point of bilingualism and define its types.

The main part of this article refers to the issue of bilingualism concerning the cognitive development and we also discuss the factors conditioned by the efficiency of bilingual education. As s conclusion we will present the affect of bilingual education concerning personal self-realization and cognitive development.